Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Lemvig

LEMVIG

Humor

og

Alvorssnak

Af

ANDERS THUBORG

Gadgaard Nielsens Bogtrykkeri, Lemvig

1947

Der gaar mange Veje til Lemvig. For enkelte rejsende er det mest bekvemt at tage med Tog hele Strækningen. Man kan fra Statsbanen skifte over i Privatbanen ved Vemb. Og det er vel nok i flere Henseender den behageligste Maade. I Toget er der god Plads, man standser kun ved Stationer (hvoraf der ganske vist er forholdsvis mange), og man kan have sit Rejsegods med sig, selv om man har en temmelig anselig Oppakning.

Paa den Maade sniger man sig ind paa Byen, saa at sige, og man opdager den slet ikke — eller skuffes over den —, før man har set, hvor den virkelig er.

Der er nemlig først en Stationsby, som er ganske almindelig og bare bestaar af nogle ordinære Huse paa flad Mark, langs med et Par Landeveje, saadan som man kender det mangfoldige Steder fra.

Men den egentlige og gamle By er „nedenfor", som Maleren Niels Bjerre sagde. Man skal gaa hen til Stationsstien og se det hele derfra . . . Der ligger Byen dybt nede. Og man ser ud over Havnen, Fjorden, Bakkerne og langt ud til Gjellerodde og Kappel Skov. Eller man kan gaa ned ad Sønderbjerg.

Saa kommer man til Lemvig.

Jeg kender en Historie herom, som er værd at genfortælle.

Det var i 1918 vistnok. Maleren Hans Brygge, som er Københavner, skulde første Gang se Lemvig, og han glædede

sig til det, fordi han gennem sin Ven Niels Bjerre havde faaet store Forestillinger om dets Skønhed og Egnens egenartede Vælde.

De to Venner kom med Toget, og efter et kort Ophold vilde de med det samme fortsætte ud til Bovbjerg og opslaa deres Staffelier der. Men de havde altsaa i Sinde at se Lemvig først. Det maatte ikke forsømmes.

Da de stod paa Jernbanestationen, spurgte Hans Brygge: Jamen, vor Bagage . . . hvor skal vi gøre af den? Vi kan vel ikke slæbe den med os?

Nej. Men den lader vi da blive staaende her! — sagde Niels Bjerre.

Her . . . midt paa Perronen?

Jaja.

Naa ja. Det var Brygge ikke vant til fra København. Men naar det lod sig gøre i Lemvig, havde han selvfølgelig ingen Betænkeligheder. Bjerre maatte jo kende det.

Og de begav sig paa Vej.

Er det Lemvig? — sagde Brygge — Saadan havde jeg ikke tænkt mig det. Jeg synes ærligt talt ikke, der er meget ved Byen . . .

Bjerre smilte.

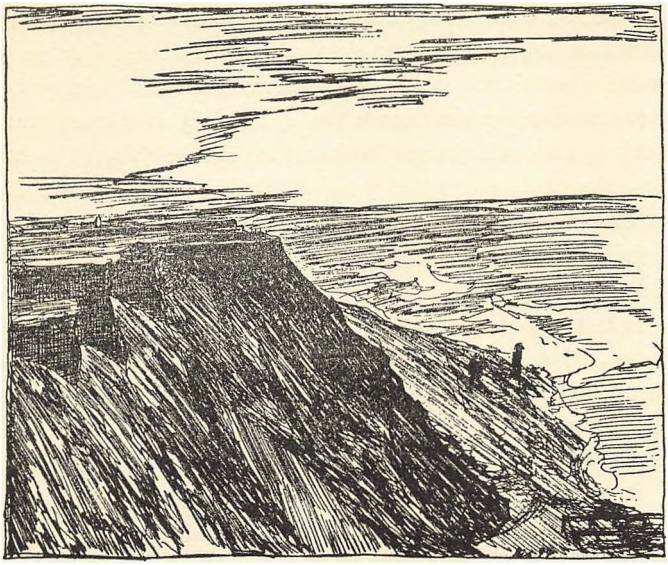
Den er nedenfor! — sagde han — Den er nedenfor! Vent nu bare, saa skal du se!

Men før de begyndte Nedstigningen, syntes Bjerre, de maatte gaa ind paa en Restaurant, som laa lige ovenfor Sønderbjerg, og faa en lille Kaffepuns. De havde jo rejst langt og trængte til en Hjertestyrkning.

Det var de enige om. Og saadan gik det til, at de kom ind paa Restauranten. Og de glemte Tiden. Og de blev der, indtil Toget igen ventede dem, og de skulde fortsætte til Bonnet.

Hans Brygge fik ikke Lemvig at se denne Gang.

Han tog Oprejsning senere. I Dag er han vist ligesaa meget Lemviger som Københavner.

— — —

Naar man kommer med Toget til Struer for at rejse til Lemvig, er der to Rutebil-Veje, man kan vælge imellem, enten over Humlum, hvor man kører nær de høje Skrænter ved Toftum Bjerge og faar det første Indtryk af Egnens storlinjede Skønhed — med Udsigt over Nissum Bredning til Thyland; eller man kan komme den noget nærmere Vej ind over Landet, hvor man passerer London, Paris og Bitte København.

Man fortæller om en Bilist, der forvildede sig her og spurgte en Bondemand om Underretning. Jo — sagde han — du skal bare køre frem lige ud, og saa kommer du igennem London og Paris.

Saa skyndte Bilisten sig at sætte Speederen i Bund. Han var klar over, det var en gal Mand, han havde talt med.

Men Bonden havde Ret trods alt. Der er virkelig noget, der hedder saadan her. Hvor de pompøse Navne stammer fra,

skal jeg ikke kunne sige. Men de eksisterede allerede i min Barndom, og man bruger dem altsaa fremdeles. Der er jo heller ingen Grund til at opgive dem, fordi de tilfældigvis er Hovedstæder i andre Lande. — I Frankrig har man baade Bakke (Bacqueville), Bæk (Bolbec, Caudebec) og Toft (Yvetot), for ikke at tale om det danske Familienavn Hagbard. Og maaske er der et Sted i England, der praler med at kalde sig Lemvig. Man kan aldrig vide det.

Lemvig er den skønneste By i Verden.

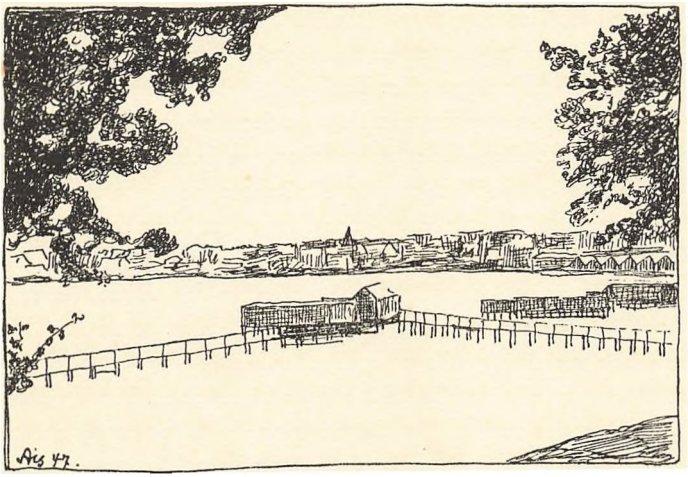
Jaja, vi gamle Lemvigere er maaske tilbøjelige til at tage Munden lidt for fuld. Men lad os saa sige: en af de skønneste. Eller: den skønneste i Danmark. Saa er der ikke sagt for meget. Og saa er vi paa det helt holdbare Stade, at kunne staa ved vor Snak. Det sætter en Jyde sin Ære i.

Bakkerne er saa høje, at man ikke ser Byen, før man er ved Randen af dem og pludselig har det hele som en Aabenbaring. Husene ligger dybt nede ved Fjorden og op igennem Slugterne, der efter Verdenshjørnerne hedder „Vesterbjerg", „Sønderbjerg" og „Østerbjerg". Fjorden ligger i Nord, og her ser man ud over det friske Limfjordsvand, der gaar i eet med den bredeste Bugt paa hele Strækningen, „Nissum Bredning", Nabo til Vesterhavet. — Hvis man ikke ved Uforstand lukker Thyborøn Kanal, vil Land og Vand til evig Tid være, som vore Forfædre fandt det, og som gjorde deres Øjne lyse og deres Sind rigt.

Der er utvivlsom en nær Samhørighed mellem Menneskene og de Omgivelser, hvori vi lever.

En fremmed, der kommer til Lemvig, vil finde Indbyggerne som Byen, med en aaben Hjertelighed, der er fordomsfri og renset for enhver Art af Bornerthed. De siger deres Mening, fordi de er vant til at være saadan indbyrdes. Humor er deres Livsform; men Humor har aldrig nogen ond eller skjult Brod. Den er en Slags Filosofi, der forklarer (i dette Ords oprindelige Betydning) Tilværelsen.

Det eneste, man ikke maa tage med til Lemvig, hvis man

vil befinde sig vel, er „Finhed" . . . Indbildskhed, forloren Værdighed. Det vinder man ikke Agtelse ved. Tværtimod. En „fin" Mand bliver „dyppet i sit eget Fedt", eller han faar Lov til at passe sig selv, fordi ingen gider have med ham at gøre.

I Lemvig er kun een Klasse, og Lemvigerne tror ikke paa, at nogen er mere end et Menneske. Det nytter ikke at pukke paa, at man er den eller den, og at man eventuelt har mange Penge. — Her er ogsaa Matadorer, men de er dus med Husmanden paa Landet og Arbejderen ved Havnen. Det falder aldrig nogen ind, at det er den Slags Værdier, der tæller med ved Vurdering af Mennesker. Embedsfolk, der kommer hertil fra andre Steder, lærer hurtigt at indordne sig under den Betragtning. Det gør de klogt i, for de er jo alligevel ikke saa vel aflagt (hvis man endelig vil se saadan paa det) som f. Eks. Haandværksmestre og Forretningsfolk. De vil faa det koldt og uhyggeligt omkring sig, hvis de ikke lærer at gro fast i Milieuet og blive jævne og ligetil som de andre.

De vil heller ikke kunne klare sig i Humoren, dersom de ikke aflægger Masken. Latterliggørelse er vel omtrent det

værste, der kan ramme en „fin" Mand. Hvad andre selv ler med i, vil han tage som en uafvaskelig Forhaanelse. Og han maa enten Skik følge eller Land fly.

Paa Hotellet træffer man ikke en Samling bukkende Slaver og Slavinder. Det falder ikke Stuepigen ind, at hun bare er en „tjenende Aand". Hun taler til Gæsten, som om han hørte til Familien. Og kan han ikke bruge det, regner hun ham ikke for ret meget.

Men hvor er det herligt for den, der har den samme Indstilling. Vi usselige Væsener i en syndig Verden. Hvad har den ene at være vigtig af overfor den anden?

I den jævne Hjertelighed er der en Varme, som ikke er falsk.

Og er man saadan som Lemvigeren, føles Modtagelsen her som en Hvile fra de taabelige Kampe om Konkurrence og Estime. Og man finder Ro i en Samhørighed med Mennesker og Natur, som vi ikke kan og heller ikke ønsker at sige os fri for.

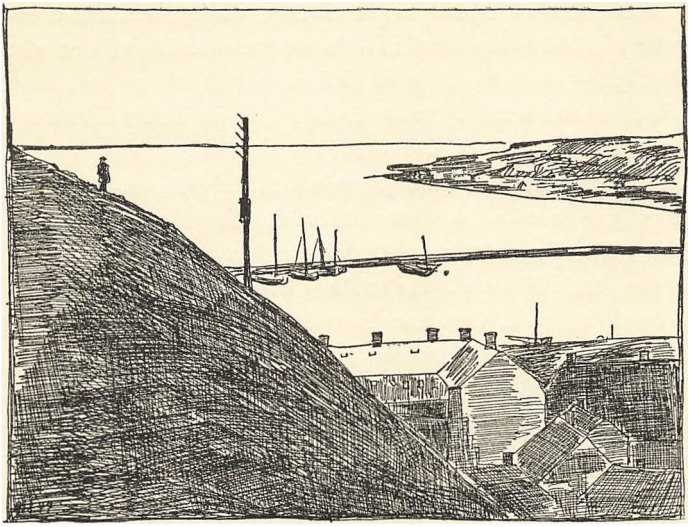
Vi gaar omkring i Gaderne og op paa den højeste Bakkekam. Og vi finder Verden dejlig, fordi Skønheden og Glæden ligger udbredt foran os, mod Nord og Syd og til alle Sider. Saadan er Lemvig, og saadan har det altid været.

Jeg kommer tilbage til min By, efter omtrent fyrre Aars Fravær, og finder adskillige af de ydre Konturer forandret. — Det kan virke chokerende. Kirkens Taarn har faaet en sort Kalot i Stedet for de hvide takkede Gavle. Jeg synes ikke om det. Maaske er der Hjemmel for det i Byens tusindaarige Historie; det tør jeg ikke udtale mig om. Mange Huse er revet ned, og der er kommet andre. Hele Kvarterer er opstaaet, hvor jeg ikke kender Gadenavne.

Men . . .

Naa ja, man kan selvfølgelig ikke forlange, at Tiden skal staa stille.

Jeg konstaterer, at man pietetsfuldt værner om Skønheden og Traditionen. Det maa være Hovedsagen.

Der er et Par enkelte af de moderne Negerhytter, der kaldes „Funkis". Men de dominerer ikke. De er gemt hen ved Søen, hvor de skæmmer mindst muligt. Formodentlig har de ingen Betingelse for at danne Skole her, hvor man er vant til at overveje, før man handler. Tossede Medborgere skal have en Chance, ellers er det kedeligt. Og Snavs og Grønt vil inden længe dække de værste Forvildelser i kunstig Arkitektur, saa man ikke lægger Mærke til dem. Halvfemsernes Stil har ogsaa sine „Taarne" og Udbygninger. De kan ærgre mig. Men ingen By gaar fri for Reformatorers Pragtudfoldelse. Lemvig selvfølgelig heller ikke.

Vi maa finde os i, at hver Epoke afsætter sine Vildskud. Saadan er det, mig bekendt, overalt i Verden. Det er „Udviklingen". Og den maa man ikke kæmpe imod, — hvis man ikke vil have Skyld for at være „reaktionær". Hvem tør være det?

Jeg vil indrømme, at jeg helst saa Lemvig blive liggende i en Tornerosedrøm, som det laa i min Barndom.

Men, som en Mand sagde til mig, da jeg kritiserede enkelte af „Forbedringerne": Du kan sagtens snakke, du er rejst din Vej, — det er os, som skal være her, og vi maa have Huse, vi kan være tjent med. Du vilde jo heller ikke bo i de gamle Rønner, vi river ned!

Nej han har Ret. Hvis jeg selv maa vælge, foretrækker jeg høje, lyse Stuer og moderne Bekvemmeligheder, Elektricitet, Vand, Gas, Badeværelse osv. Det kan ikke nytte at sige andet.

De gamle Huse var maleriske i deres Forfald; men de var ikke til at bo i. Og man kan ikke forlange, de skal blive staaende til evig Tid.

Forresten vil jeg tænke mig, at de Børn, der vokser op nu, finder Byen smuk og helt i Orden, saadan som vi fandt den i min Barndom. Og Generation efter Generation . . .

Det eneste, man tør haabe, er, at de Folk, der bor i saa smuk en By, stadig maa have Pietet for dens Skønhedsværdier. Og at navnlig de karakteristiske høje Bakker bevares i deres uberørte Storladenhed. De bør fredes for Lemvigs Skyld, for Danmarks Skyld.

Naa. Hvorfor tale salvelsesfuldt og med Rynker i Panden? Alt dette klarer sig nok mine Skrupler foruden.

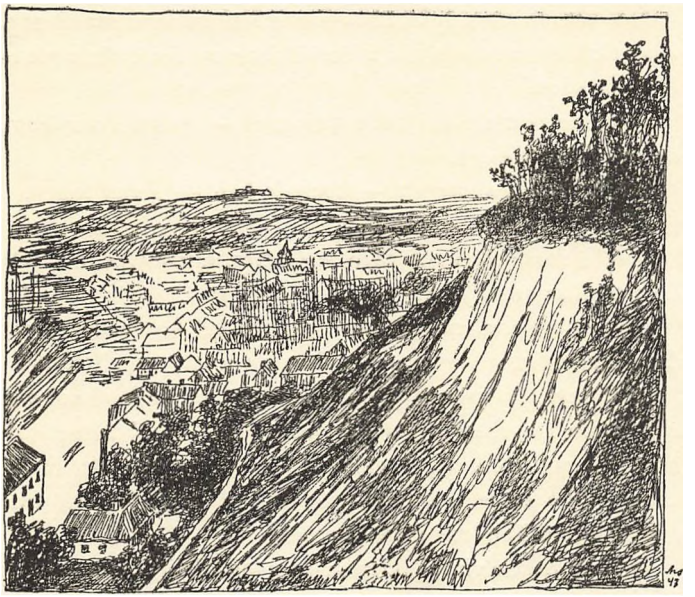
Jeg er et Amfibium af en Lemviger og en Københavner. Jeg fik flere Bekymringer, end jeg har Lyst til at trækkes med, hvis jeg skulde tage mig af de „Forbedringer", der foretages disse to Steder. Lad kloge Folk, der er ligesaa kloge som jeg (om jeg beskedent tør sige saadan), selv bygge den Fremtid, der tilhører dem, — og som ikke vedkommer mig. Det gaar vel ikke stort værre, end det hidtil er gaaet.

— — —

Der klages ogsaa over, at Dialekterne forsvinder, og at der ikke er flere „Originaler".

Jaja. Verdens Gang! — Hvis det er sandt?

Men maaske er heller ikke det saa galt, som det kan synes ved første Betragtning.

Selvfølgelig maa Film og Radio og den stadig lettere Adgang til Rejser gøre sin Virkning. „Københavneriet" breder sig over hele Landet.

Men det forekommer mig dog, at der stadig tales Jydsk i Lemvigegnen. Og naar man her faar tænkt sig om, er det den gammeldags indgroede Fornuft, der sejrer. Jeg tror ikke, „Københavneriet" estimeres særlig højt, naar det kommer til Stykket. De unge ved udmærket godt, hvad de er værd i sig selv, i den jydske Aand, den Form for Danskhed, hvori de har Rod. De narres ikke langt og længe paa Afveje af Filmsfrikadeller og Radiopjank. Og de kommer jydske hjem fra Rejser, som de drog ud. Sindelaget forandres ikke.

Der gaar mange Historier om jydsk Selvros. Hvis de ikke var saa kendte, vilde jeg fortælle en enkelt af dem her.

F. Eks. . . . Naa ja, jeg kan da hidsætte en ganske kort Krønike til Eksempel. Det er ikke en mavesvær Digression:

Det var en ung Jyde, som var i København paa Besøg. Han skulde sætte sig ind i Forholdene og faa et Indtryk af Hovedstaden.

Hvordan war saa æ Kjøbenhavnere? — spurgte man ham, da han kom tilbage.

Ja, det ved a snaar ett — svarede han — a traf ingen.

Naa?

Nej, a snakked' kuns med æ Chefer, hur a war ind'. Og de war allsammel Jyder.

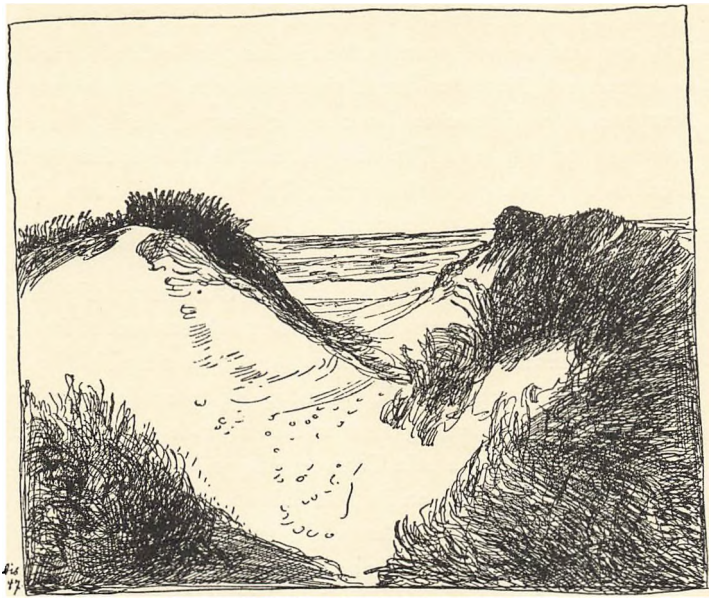
Der er det forsonende (det har man vel Lov at sige) ved disse Historier, at ingen tager dem alvorligt, og allermindst Jyderne selv. Jyderne mener ikke at være en bedre Race end alle andre Danskere. Men der var engang, de blev set lidt ned paa af Byfolk og navnlig af Københavnere. Det finder de sig ikke mere i. De har god Grund til at reagere, naar der viser sig Tendens i den Retning.

Jyderne har Selvironi. Den er en uudskillelig Bestanddel af Humoren, hvori de lever. Man tager meget fejl, dersom man tror, det er bogstavelig Alvor, saadan som der tales. Man kan være gode Venner og „gøre Nar" af hinanden. Ja, man kan vist ikke være Venner uden at gøre det. Det maa man forstaa og føle for at være hjemme i Laget.

Og derfor tror jeg heller ikke, „Originalerne" uddør i Lemvigegnen.

„Originaler" er jo paa ingen Maade altid det samme som sølle Stakler eller Folk, der er lidt til en Side. De er tværtimod Folk, der har deres egen Udtryksform. Og tidt særdeles godt udrustede. I hvert Fald selvstændige, egenartede Mennesker.

Der gaar „Sejer" efter dem, fordi de har den Evne at kunne sammendrage enkelte af Livets Foreteelser i knappe, ordsproglige Udtryk, præget af Humor og bidsk Fynd, saa man baade har noget at tænke over og at le ad. De er Humorister. Har ikke noget imod at være til Nar. De ler selv med; eller de lader maaske, som de ikke gør det. Men kender man dem

ret, ved man, at de hverken tager sig selv eller andre videre højtideligt. De er Komedianter i Livets Narreværk. Og det morer dem dobbelt at være det. Det morer dem, hvis de er sammen med Folk, der ler, fordi de er for smalsporede til at se andet end „Originaler" i dem. Og de morer sig særligt, naar de er i Kreds af Jævnbyrdige, der ser baade Overfladen og det, der ligger under den.

„Originaler" er Humorens specielle Repræsentanter i alle Grader.

Man maa selvfølgelig ikke vente at finde den blandt Ungdommen. Humor er noget, man lever sig op til, naar man har gennemskuet alle Tings Skrøbelighed og „Forfængelighed". Men man lærer den paa den anden Side ikke, hvis ikke Anlæget er medfødt.

Saadan forstaaet, mener jeg, er der ikke nogen Fare for, at „Originalerne" uddør i Vestjylland.

Lad bare Drankere og Fjolleriker forsvinde. Det gør de ikke og skal de vel egentlig heller ikke, forkrøblede Træer er ligesaa vel Naturens Frembringelser som de granvoksne Stammer. Men Humoren lever og estimeres, fordi den er Livskunst og Visdom. Den fornyes fra Slægtled til Slægtled. Og den vil bestandig frembringe „Originaler", selv om de i det Ydre er forskellige fra dem, vi kendte i vor Barndom.

Før jeg forlader dette Afsnit af min Udredning af jydsk Humor og dens Væsen, som ofte bliver misforstaaet af fremmede, der forveksler den med Storagtighed eller Enfoldighed, maa jeg lige fortælle en lille Episode, jeg oplevede forleden Dag her i København, og som er illustrerende for Faconen:

Der blev ringet paa min Dør, og da jeg lukkede op, stod en Mand udenfor med en Kuffert halvt fuld af Børster, Karskrubber, Fejekoste osv. Han vilde sælge dem til mig, og han holdt paa Ravjydsk en Anbefalelsestale, der maatte kunne overbevise selv den mest skeptiske: Her var den sjældne Lejlighed til for Spotpris at komme i Besiddelse netop af det, ens Kone vilde forgylde en for, at man havde købt. Det kunde jeg godt regne med (jeg havde undskyldt mig med, at jeg var ene hjemme, og jeg derfor ikke vilde handle).

Jamen du faar dem billig (han sagde selvfølgelig du til mig)! Det er de sidste, jeg har, og de skal ryge nu! Jeg vil ikke rende rundt med dem længere!

Nej, Tak.

Han tog en op og viste mig: Det er den gode gamle Slags. Du kan tro, det er Kram! . . .

Ja — sagde jeg — men jeg er selv Jyde. Jeg *kan* tages, men ikke denne Gang.

Det vidste han godt, at jeg var Jyde. Han havde ogsaa handlet med Bøger. Det duede han ikke til; men dette her det var altsaa noget, han havde Forstand paa. Saa den Forretning gik strygende.

Imidlertid kom Genboens Kone ud. Hun havde Lyst til at

„skændes" med os, derfor blandede hun sig i vor Snak. Hun vejrede Narrestreger, naar Jyder forsøger at snyde hinanden.

Nej — sagde jeg — jeg vil hverken eje eller have dine Børster. Du kan nok forstaa, at jeg ikke kan optræde paa egen Haand i saa vanskelig en Sag som Anskaffelse af Husholdningsredskaber. Men prøv at handle med den Dame. Det er Chefen.

Den lattermilde Dame gik ind paa Spasen. Hun spurgte til Priserne.

Det blev selvfølgelig til en Disput om Jyder kontra Øboer.

I er nogle Kæltringer, I Jyder! — sagde hun — Man skulde aldrig give sig af med jer! I tror, I er de klogeste . . . Haha . . .

Ja — sagde Handelsmanden — men vi læ'r wos ett mærk' mæ'e (vi lader os ikke mærke med det).

Dette Svar og Tonen er Humoren i en Nøddeskal. Bedre kan det ikke udlægges: Selvfølelse og Selvironi paa en Gang. En dobbeltbundet Mening, der baade sætter Modparten paa Plads, og som ikke udgives for Alvor. Det maa vise sig i Praksis, hvem der er klogest.

Handelsmanden solgte to Børster til Fruen til en Pris, der rimeligvis var større, end hun kunde faa dem for i en Butik. Men hun saa hoverende paa os: Hun havde under megen Parlamenteren slaaet Summen ned til det halve af det, han først forlangte . . . Altsaa var han gaaet i Fælden. Han havde fundet sin Overmand!

Uden Tvivl, ja.

Men før hun kom ud af sin Dør og havde begyndt at snakke med os, tilbød han mig Børsterne billigere, end hun købte dem for.

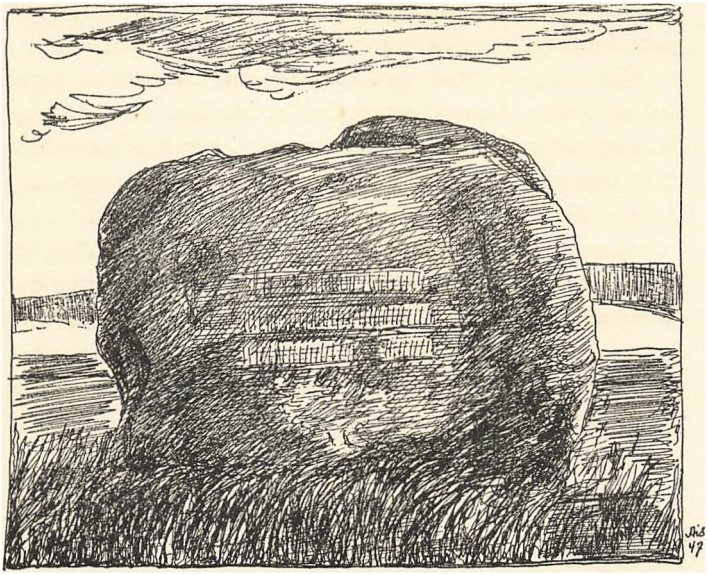
Jeg tør maaske gaa ud fra, at han takserede mig efter en anden Maalestok. — Snydes skulde vi begge to; men der er noget, der hedder Psykologi. Det er en Jyde født med. Det er Hemmeligheden ved Handel, ved „Originalitet", ved Humor og ved selve Livskunsten.

Ja. Det er Klogskab. Men jeg skal ikke fordybe mig mere i det. Saa faar jeg Skyld for Overmaal af Jyde-Pral.

Og det er det vel ogsaa.

Lad andre Mennesker komme til deres Ret. Og vi vil, som Handelsmanden sagde, ikke lade os mærke med, at vi er klogere . . . Vi kan jo heldigvis le ad os selv. Vi tager ikke Pralet alvorligt. Det er den retfærdige Instans, vi skal dømmes ved.

Lemvig har to Museer. De er Udtryk for den Pietet, hvormed man her omfatter Egnens Historie. Redaktør Hans Lilholt har været Sjælen i Foretagendet. Og han har med heldig Haand og utrættelig Interesse og Kyndighed faaet samlet,

hvad der er af kulturel Betydning. En Begyndelse, der kan fortsættes i Fremtiden, selvfølgelig aldrig fuldendt. Men paa det nuværende Tidspunkt dog et fyldigt Billede til Forstaaelse af Slægtens Liv — for enkelte Omraaders Vedkommende værdifuldt til Belysning af hele Danmarks Liv.

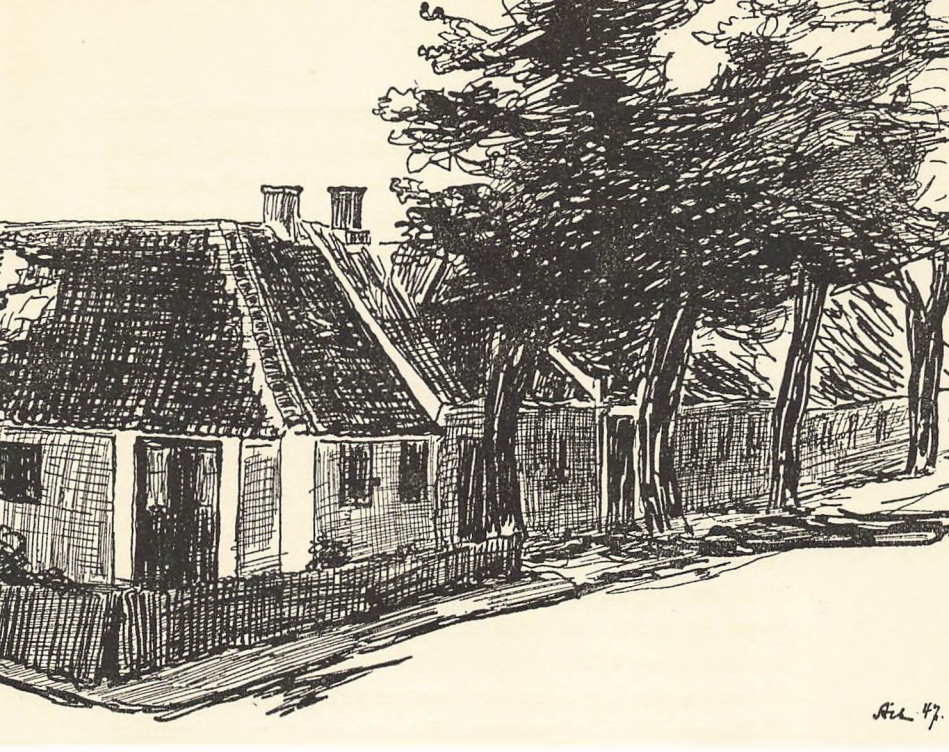
Det ene Museum har til Huse i det gamle, smukke „Vesterhus". Oldsager, Møbler fra Middelalderen og til vore Bedsteforældres Tid. Gammel Sæd og Skik. Folklore osv. . . . hvad det kaldes af Fagfolk. Det burde jeg fortælle vidt og bredt om. Men jeg giver Afkald. Jeg er ikke den rette Mand. Ærlig talt har jeg ikke meget Forstand paa det. Og hvorfor skal jeg virke mere kedelig end nødvendigt?

Det andet er indrettet ovenover Centralbiblioteket og er viet Egnens store Mænd . . . først og fremmest Digteren Thøger Larsen og Maleren Niels Bjerre. Dem har jeg kendt personlig. Jeg kunde fortælle om den, saa det blev en stor Bog

og ikke bare nogle Glimt, som Pladsen her tillader mig at give. Selvfølgelig er der skrevet Biografier og lærde Analyser om dem begge to og deres Værk. Men mig bekendt har ingen Gransker vidst Besked om Forholdet imellem dem, hvad de har betydet for hinanden. Det var et Broderskab baseret paa et Aandsslægtskab, som er saa sjældent, at der næppe kan opleves Magen til i Kulturhistorien. Mange af Emnerne i Thøger Larsens Fortællinger var givet eller inspireret af Niels Bjerre. Hvad den ene saa i Tingene var det samme, som den anden saa i dem, og med det samme Sind. Med den for dem ejendommelige Lemvigegnens Humor, hvis Rødder gaar helt ned til Oldtiden. Det vilde være galt at sige, at Thøger Larsen ikke var blevet saa stor en Digter uden Niels Bjerre. Han var født til at blive det og maatte under alle Omstændigheder blive det. Men var han opvokset i Skælskør, var Formen blevet en anden. Og uden Niels Bjerre var et Afsnit skaaret fra, som hører til det bedste og mest ægte. Det er min Overbevisning. Jeg tror, jeg taler om noget, jeg har mere Forstand paa end de fremmede, der med paaskønnelsesværdig Iver har søgt at sætte sig ind i deres Liv, og som har ledt efter Motiver i Syd og i Nord. For „Familiens" Medlemmer er det ganske ligetil; men for fremmede er det uudforskelige Mærkværdigheder. Ved videnskabelige Analyser forfuskes desværre Litteraturen ofte, saa Naturen forsvinder bag det kunstige Stakit, der i flere Rækker er rejst omkring den.

Men lad mig tale lidt om dem hver for sig. I Museet har hver sin Stue. Og om end beslægtede aandelig talt, var deres Værk jo dog forskelligt. Den ene var Digter og den anden Maler. Tilsyneladende var de optaget af helt forskellige Emner.

Ja, jeg vil selvfølgelig ikke nægte, at „tilsyneladende" kan mistydes. Thøger Larsens mangeartede Studier førte ham ud paa Dybder, hvor Niels Bjerre ikke fulgte ham. Men det var kun Mellemregningerne (Oldnordisk, Græsk, Matematik, Astronomi osv.), Niels Bjerre ikke paatog sig. Det jævne Resultat (alt stort er som bekendt jævnt og ligetil) modtog Niels

Bjerre med et Barns Glæde og Beundring og en Vismands Medviden. Her mødtes de igen. Og dybest set var det Drømmen om den samme levende Verden, Niels Bjerre kæmpede med at udtrykke i Farver. I Niels Bjerres bedste Billeder er sagt alt, hvad der kan siges, og alt, hvad der ikke kan siges. De er Jorden og Livet selv. Og mere er der ikke og kan der ikke være.

I „Thøger-Stuen" er indrettet Arbejdsværelset, som da Digteren forlod det. Her er hans selvkonstruerede astronomiske Kikkerter og store Folianter med indviklede matematiske Beregninger. Og den anselige Bogsamling, der giver et Indblik i, hvad det var for Problemer, der optog ham.

Han var Autodidakt — og dog Videnskabsmand saa god som nogen. Man forstaar det ikke; men det er det, man kalder Geni. Han søgte et Kildespring for alts Sammenhæng,

og han studerede de Videnskaber, som var nødvendige hertil. Hver af dem plejer at fordre en Mands hele Arbejdskraft efter de normerede akademiske Eksaminer. Men Thøger Larsen havde ikke andet end Præliminæreksamen fra Lemvig Realskole. Alle de andre Led sprang han over. Og han satte sig paa egen Haand ind i, hvad han skulde bruge. Det vilde være spildt Umage og kun føre til Dilettanteri for andre. Men ogsaa dette Stadium sprang han over som ved Mirakel. Han arbejdede Nætter og Dage. Det faldt ham næppe vanskeligt. Vejen, han gik, var den rigtige. Det er hele Hemmeligheden. Ingen Videnskab er mere indviklet, end at den kan fattes af et Menneske. Det gælder bare om at skille det unyttige og ligegyldige fra, saa er Vejen farbar. Saa let og ligetil.

Ja, for et Geni.

Det er simpelthen i Grunden ufatteligt, hvordan Thøger Larsen var i Stand til det. Hvordan han fik Tid? Hvordan han bar sig ad?

Han var dog først og fremmest Digter. Videnskaben var Baggrund for Digtningen. Han efterlod i vor Litteratur en Skat, som er uforgængelig, og som hører til det bedste, vi ejer. Original helt til Roden. Hvordan fik han Tid? Hvordan forenedes denne Mangfoldighed til en organisk Enhed?

Man kunde ligesaa godt spørge: Hvordan bærer et Træ sig ad med at vokse?

Han vilde smile med sine gode, dybe Øjne og foragte Udredninger og Analyser. Han arbejdede, som da Gud skabte Verden. Havde han ikke været i Familie med ham, havde han intet kunnet udrette. Og saa var han i hvert Fald ikke blevet Thøger Larsen.

Nærmere kan man ikke komme.

Enten er det ligetil, — eller ogsaa er det uforstaaeligt.

Ærlige Folk, der holder paa et af de to Alternativer, har Ret. Og hvis de er ærlige Folk, har de dermed givet en Karakteristik af deres Habitus, der anbringer dem paa den Hylde, hvor de hører hjemme.

Længere nede kommer de Vanskabninger, der benytter Digtningen som Sokkel for der egne Statuetter. De beundres af Tilskuerne. Og den Hæder skal ikke tages fra dem. De vil ogsaa nok vide at bevare den.

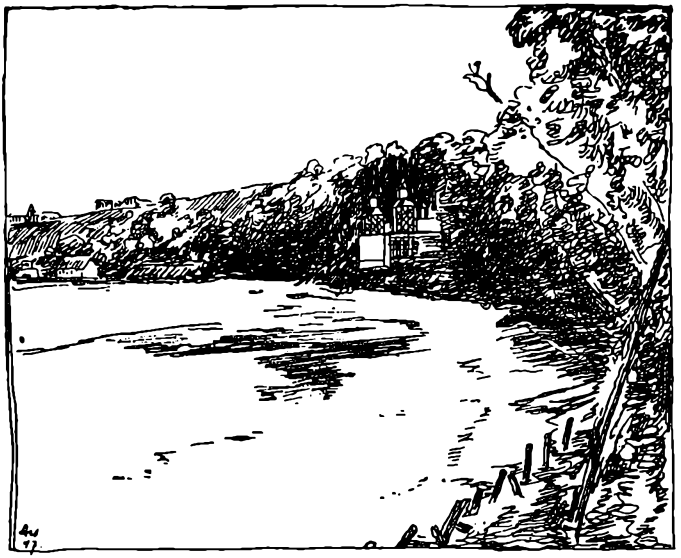
Vivat, crescat, floreat . . .

Det er banalt at tale om, at Thøger Larsen selvfølgelig ikke var kendt eller regnet for noget som Digter før i sine sidste Leveaar. Han redigerede en Avis. Og vilde en fremmed finde ham i Byen, maatte han spørge efter Redaktøren. Han havde saa megen Tid omkring sig, at han omgikkes en Mængde Mennesker og tilbragte gerne lange, hyggelige Stunder med dem. Da jeg var Dreng, var han en ung Mand, som havde udgivet „Jord" og „Dagene" — nogen „skidt Digtsamlinger", ingen læste (man tænke til Sammenligning paa Aarestrups „Digte", 1838, hvoraf der blev solgt 40 Eksemplarer!). Da var han i Kunstnerkappe med stor Bulehat. Siden lignede han en jævn Mejerist eller Haandværksmester. Han glemte

Interessen for Udseende. Og sikkert har han ikke anset sig for mindre end Herredsfogden, men heller ikke for et Hak større end Fiskemanden, der falbød sine Varer ved Dørene.

Han var ikke i Bestyrelse for nogen Art Foreninger, saa vidt jeg ved. Det fik han maaske dog ikke Tid til.

Niels Bjerre deler Værelse med flere. Hans Værker er spredt over Landet. Og han har ikke efterladt sig meget, der kan tjene til Studium af hans Person. Om Vinteren boede han i København — ovenover Café „Milano", hvor han havde Atelier, men kun til at sove i om Natten. Han malede ikke her. „Atelieret" var en Form for Romantik. I Virkeligheden var Niels Bjerre Romantiker. Ogsaa Caféen med dens Hurlumhej og letsindige Piger var Romantik i hans Øjne. Han nød som en Bondedreng fra Lemvig „det vilde Liv". Han var med i det og dog udenfor det. Ingen har nogensinde faaet Niels Bjerre til at gaa en Fodsbred længere, end han selv ønskede. Men han tog gerne i gamle Dage (d. v. s. for 20—30 Aar siden) en Turné sammen med tilfældige besøgende (som var mødt i „Milano" ved Kl. 12 Tiden, naar han sad og spiste Frokost) ud til „Lumskebugten" og derfra i Løbet af Dagen gennem alle Restauranter, der af en eller anden Grund havde Ry, og hvor man kunde vente at træffe bekendte, tilbage til „Milano". Det var for Niels Bjerre mere end Pokuleren, det gjaldt. Det var Oplevelse. Han havde sin uendelige Morskab af at betragte Mennesker og høre dem fortælle. Slet ikke for at „bruge" det til noget som helst. Det var selve Livets Rigdom, han dykkede ned i og følte sig vel ved. Han var Iagttager af Instinkt. Og den brogede Mangfoldighed blev til Farver og Herlighed for ham. Han vidste udmærket at taksere sine Folk; de snød ham ikke, højst til at betale en Omgang mere end han med Rette havde paa sin Kappe. Han var ogsaa Mand for at give Snyltere Løbepas, naar han blev træt af dem. Men han knyttede sig til mange, han havde Venskab for, og som maalt med hans menneske-

lige Vurdering var værd at opholde sig med. Det var uden „Personsanseelse", uden Snobberi og Opportunisme.

Inderst inde var han ensom. Og hvad der boede der, kendte kun faa, fordi de (kun de faa) havde Evne til at ane det. En uovervindelig jydsk Blufærdighed forbød ham at tale om sig selv. Men hvad han saa hos andre, bar jo ogsaa — for den rette indviede — Bud om, hvordan han selv var. Det er en Form for Meddelelse, der er i Slægt med Digtningens. Det sete afhænger af Øjnene. Og ingen kan se Guld, som ikke har Guld i sit Hjertes Kammer.

Johan Skjoldborg, der gennem mange Aar, indtil Døden skilte dem, var Niels Bjerres nære Ven, sagde om ham, at han kunne lægges i en Rendesten, og han vilde rejse sig lige ren igen, — for intet Smuds hang ved ham, han var ægte og sig selv fra yderst til inderst.

Det er sandt. Det ved vi, der kendte ham. Vorherre havde skabt ham som en invariabel Størrelse. Hvad han oplevede,

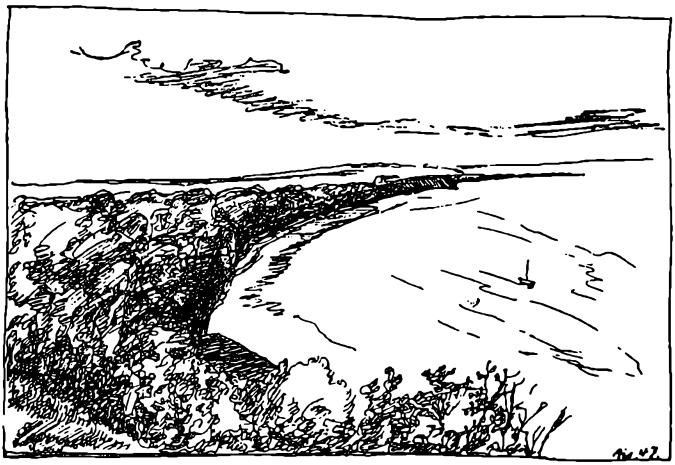
udfoldede kun Egenskaber ved hans Person, som var der og altid havde været der. Men det forandrede ham ikke. End ikke Held eller Uheld var mærkbar paa ham. Tilsyneladende var det slet ikke saadanne Ting, han regnede med.

Han sad med sine sammenknebne Maler-Øjne og lo for sig selv — ligesom en Dreng, der i Skoletimen kommer i Tanker om en Krønike eller et uimodstaaelig komisk Træk. Den jydske Humor (der kan fortætte sig til Livsanskuelse, Filosofi, Religion, og hvad Navne man har) betød mere for ham end Prestige og Fremgang. Han glædede sig sikkert over, at han efterhaanden af sig selv blev en stor Maler. Det var Romantik og mærkværdigt for Bondedrengen fra Lemvig. Men det optog ham næppe nogen stor Brøkdel af Humorens oplyste Dage, hvori han levede, og hvori han døde. Ingen har hørt ham klage, da han ingenting fik for sine Billeder, og ingen har set ham brede sig og forandre Adfærd, da Berømmelsen gjorde dem dyre, og han kunde sælge alt, hvad han lavede.

En „Original"! Jaja. Niels Bjerre var en Original. Det kan man godt sige. Han var ikke nogen „Type". Af hans Slags var der kun det ene Eksemplar. Han var Vestjyde i Sind og Skind og havde de Fællestræk, der betegnede ham som Søn af Ætten. Men her er der Raad til mange „Originaler". De mest originale af dem bliver til Folk som Thøger Larsen og Niels Bjerre.

Muligvis gaar der flere af samme Karat, som ikke er berømte. Men det er jo egentlig heller ikke derefter, der skal maales. Jeg er en Smule Kætter, hvad den Sag angaar, vil jeg indrømme. Det skulde ikke undre mig, om nogle af de allerstørste overhovedet ikke finder det Umagen værd at bejle til Publikum eller sætte deres „Originalitet" i synlige Tegn og Gerninger. De har vel nok i at leve for Livets egen Skyld — og dø uden Avis-Nekrologer.

Og mon de tager fejl i dette Valg? Jeg tør ikke forfægte nogen Mening om det. Aarene gør mig mere og mere usikker.

I Museet i Lemvig er der selvsagt ikke mange Billeder af Niels Bjerre. — Der er hans bekendte store, sorte Hat og hans Malerkasse. Og paa Staffeliet staar et Lærred, hvor der er begyndt et Maleri, et af hans sædvanlige Motiver fra de sidste Aar, nogle Huse og Marker foran, formodentlig fra Bovbjerg-Kanten, hvor han opholdt sig hver Sommer hos Fætteren, Kromanden og Maleren Kresten Bjerre.

Et ufærdigt Billede, men interessant i særlig Grad, fordi det viser hans ejendommelige Malemaade.

Alle de Malere, jeg har kendt, bærer sig ad paa den Maade, at de sætter Farver paa over hele Fladen med det samme og saaledes faar et Første-Udkast, de senere bearbejder, indtil Billedet kommer til at svare til Forestillingen om, hvordan det skal være. Det er, skulde man mene, den naturlige Fremgangsmaade, det giver Frihed i Valget af Komposition og Farvevalører. Og det kan rettes, næsten i det uendelige. Laves om, saa det sidste bliver helt anderledes end det første.

Det gælder alle. I særlig Grad „Kolorister", for hvem Farven er Hovedsagen. At „stemme" et Billede er som at stemme et Musikinstrument. Hæves en Tone her, maa de andre To-

ner følge efter, ellers bliver Virkningen falsk. Og Helheden er en Fornemmelse af den nærmest mulige Tilnærmelse til Fuldkommenheden, som var tiltænkt. Det er Drømmen og „Virkeligheden" vævet sammen efter uransagelige Love.

Men Niels Bjerre brugte en anden Metode, som altsaa passede bedst for ham, og som han havde Erfaring for den sikre Udnyttelse af. Vejen er ligegyldig. Det maa selvfølgelig være Resultatet, som er Verifikation.

Han tegnede Motivet op med Kul, og saa malede han Billedet fra et Hjørne af, indtil han kom hele Fladen igennem.

Det fordrer Oversigt fra Begyndelsen af, eller maaske snarere „Gennemsigt". Billedet skal være set færdig, og der maa ingen Steder kludres i det.

For at vende tilbage til Sammenligningen med Musikinstrumentet: Niels Bjerre havde Stemningen i sig, og han spillede blot Temaet igennem. Det var alt. Instrumentet var stemt rent, og der kunde ikke spilles falsk paa det.

Mere er der næppe at sige.

Saa vidt jeg kendte ham, interesserede han sig ikke synderligt for Teorier. Alle de „-ismer", der var fremme i hans Tid, lod ham temmelig uberørt. Han anerkendte med vid Forstaaelse de unge og alt „Det nye", han fandt værdifuldt. Men hans Eksperimenter havde deres Rod i hans eget Syn, og der er ikke Tegn til, at andre senere Retninger eller Personer har haft Betydning for ham. Rimeligvis vilde han have sagt, at han blot malede Naturen, saadan som den er. Og det er ligetil og uden Hovedbrud.

Ja.

Men hvad er „Naturen"? — Den maler alle. Ogsaa netop „saadan som den er".

Uenigheden opstaar ved, at vi selv skaber „Naturen". Kunst er en Skaberakt. Og vi skaber den forskelligt, eftersom vi oplever den forskelligt. Det er sandt, saa meget som noget kan være sandt.

Og selvfølgelig vilde Niels Bjerre ogsaa gaa med til den

Betragtning. Men jeg tror ikke, han brød sig om at tale om det. Han var „naiv", saadan som en Vestjyde er det, naar han ikke gider tærske Langhalm til ingen Nytte.

Jeg kommer til at tænke paa J. C. Christensen, der havde Besøg af en politisk Modstander i sin Valgkreds. Og denne Taler havde lagt op til en ordentlig Holmgang med Høvdingen fra Hee. Men J. C. sagde blot, da hans Tur kom: Ja, nu har vi jo hørt, hvad den ærede Taler havde at sige, og saa vil jeg foreslaa, vi synger en Sang.

Mere kom der ikke ud af det.

Der er ingen Grund til at spilde sit Krudt, naar der ingen respektabel Jagt er.

Hvem der ellers er repræsenteret paa Museet, skal jeg ikke komme nærmere ind paa. Det er saa righoldig en Samling, at jeg alligevel ikke kan opregne Enkeltheder. Men enhver, der besøger Lemvig, vil uden Tvivl en Dag lægge sin Vej herhen. Og det vil maaske forandre hans Syn paa den lille vestjydske By, hvis han ikke i Forvejen kendte, hvad dansk Aand skylder den og dens Egn. Og ved han Besked om Litteratur og Malerkunst, vil det være en yderligere Grund til at modtage et Førstehaands-Indtryk, som kun Milieuet og Mødet med Digterne og Malerne selv kan give.

Niels Bjerres Malerier er spredt over Landet. Ja, — men lad mig ikke glemme, at Lemvig dog har beholdt en Part, som hører til det allerbedste af hans Kunst. I Centralbiblioteket hænger en Samling Billeder fra Byen og Egnen, som ved deres Lødighed er uforgængelige. De er malet med Glød, stærkere Farvetoner, end vi ellers kender fra hans Palet.

Udsendt af
Turistforeningen for Lemvig og Omegn
i Anledning af
Foreningens 25 Aars Jubilæum
den 7. Juni 1947

Illustreret af Forfatteren

Trykt i 1500 Eksemplarer